

« zurück blättern vor »

LANDGRAF subst. m., ab 1490; auch *lancgrabia*, *landgrof*, *landgrow*, *landzgraff*, *langraf*, *langraw*, *lantgraf*, *lantgraw*, *lantgrawa*, *lendgraf*; ‘Titel eines unabhängigen Territorialherrschers in Deutschland; der Herrscher selbst’ – ‘tytuł udzielnego władcy terytorialnego w Niemczech; władca mający ten tytuł’: 1490 Erz 37, STP *lanczgrabia lantgravius*. ○ 1564 BielKron 288, SPXVI *Woiewodstwo Reńskie / iest imię dostoiénstwa y vrzędu / kthore Cefárszowie niegdy fundowali y nádali / iáko są imioná Lánthgráfow / Márfszátkow / Burgrábiow / Grábiow. Woiewodá Reński z drugimi Cefárszá wybiera*. ○ Ende 17. Jh. DrobOpow 75, SP17 *Papa pomazał wnet Henryka Lantgrawę który woynę wskazał Fryderykowi*. ○ 1743 BystrzInf F2r, SP17 *Maginus liczy w nim [sc. państwie neapolitańskim] Xiążąt 21. Landzgraffow 33. Margrabiow 53*. ○ (1745–1746) 1753–1756 Chmiel.I 506, L *Landgrafowie są niby powiatu i kraiu iakiego sędziowie; land bowiem kray znaczy, a Graf sędziego; zkąd urosło iedno słowo landgraf*. ○ 1803 KLit 41 1, NOWO *Na Seymie powstaią spory między trzema nowemi Elektorami o pierwszeństwo: Xiążę Wurtembergski, Badeński Margrabia, Lendgraf Hesse Casselski ubiegaią się do niego*. ○ [LBel.] 1805 GWar 1363, NOWO *Langraf Hessen-Darmstadt przybył do Frankfortu nad Menem z całą familią*. ○ [arch.] 1908 Zakrz.St.Zagadn. 187, DOR *Dwór landgrafów turyngskich na początku XIII w. rozbrzmiewał także pieśnią polską, a książę Henryk Probus, z przekonani politycznych najlepszy Polak i bynajmniej nie zgermanizowany, unosił do poezji minezengerów pierwiastek polski*. – STP, SPXVI, CN, TR, L, SWIL, SW, DOR (hist.). ◇ **Var:** *lancgrabia* subst. m., [hapax] 1490 Erz 37, STP – nur STP; *landgraf* subst. m., 1564 BielKron 374v, SPXVI ○ [LBel.] 1908 Zakrz.St.Zagadn. 187, DOR – SPXVI, L, SWIL, SW, DOR (hist.); *landgrof* subst. m., [hapax] 1564 BielKron 330v, SPXVI – nur SPXVI; *landgrow* subst. m., [hapax] 1564 BielKron 331v, SPXVI – nur SPXVI; *landzgraff* subst. m., [hapax] 1743 BystrzInf F2r, SP17; *langraf* subst. m., [hapax] 1805 GWar 1363, NOWO; *langraw* subst. m., [hapax] 1564 BielKron [211]v, SPXVI – nur SPXVI; *lantgraf* subst. m., [einzQu.] 1564 BielKron 288, SPXVI – SPXVI, CN, TR, L, SW (m.u.); *lantgraw* subst. m., [einzQu.] 1564 BielKron 207v, SPXVI – nur SPXVI; *lantgrawa* subst. m., [hapax] Ende 17. Jh. DrobOpow 75, SP17; *lendgraf* subst. m., [hapax] 1803 KLit 41 1, NOWO. ◇ **Etym:** **1)** mhd. *lant-grāve* subst. m., LEX, nur für Inh. **2)** nhd. *Landgraf* subst. m., ‘erblicher Fürstentitel; oberster Richter eines Gebietes’, GRI. ◇ **Der:** *landgrawstwo* subst. n., [einzQu.] 1564 BielKron 286, SPXVI *W tej ziemi [Hegów] fláchty nie mało / Lándgráwftwo ku Kfięftwu Rákufkiemu należy*. ○ *landgrastwo* subst. n., [hapax] 1564 BielKron 289, SPXVI; *langrawstwo* subst. n., [hapax] 1564 BielKron Kkkk4, SPXVI

Háfſyey Lángráffstwo. ◦ *lantgrafow* adj., [einzQu.] 1564 BielKron 218v, SPXVI *Mauryc ſyn Henryká Sáſkiego Kſiążęciá / poiął żonę Agnetę corkę Lántgráfowę.* ◦ *landzgraſtowo* subst. n., ‘Herrschaftsgebiet des Landgrafen, Landgrafschaft’, [einzQu.] 1743 BystrzInf E4r, SP17 *zámyka wſobie [sc. Prowansja] [...] Landzgraſtowa Aweniońskie y Niſſeńskie.* ◦ *landgrabstwo* subst. n., [hapax] (1768) 1794 Wyrw.G. 121, L *Landgrabstwo Haſkie.* Zuerst geb. L; *landgrabina* subst. f., ‘Landgräfin’, [hapax] †1868 Szaj., Sw *Na samym końcu szła L[andgrabina] Leuchtenberska.* Zuerst geb. SW; *landgrafówna* subst. f., ‘Tochter des Landgrafen’, [hapax] †1870 Bart., Sw *Poſtów Eryka po landgrafównę pojął i wrzucił ich do więzienia.* Zuerst geb. SW. ❖ Die Bezeichnung wird im 17. Jh. gelegentlich auf nicht-deutsche Verhältnisse übertragen (s. o.). Die Form *Landsgraf ist weder bei LEXER, GÖTZE noch GRIMM belegt, vielleicht handelt es sich um eine Kontamination mit Formen wie *Landsknecht*, *Landsmann* u. dgl. Die Form von 1490 ist ein Teillehnwort und eine Teillehnübersetzung (zum poln. *grabia* ‘Graf’).

« zurück blättern vor »